

TIKANGA

PAEREWA 16041 (Taura 6)

Whakamāramahia mai te whai wāhinga o te pūrākau me te pakiwaitara i te hītōria Māori

(Kaupae 3, Whiwhinga 6)

PUKAPUKA ĀKONGA

Ingoa	
Kura/Wānanga	
Kaiako/Kaiaromātai	
Tau Ākonga	

Tēnā koe

Anei tō pukapuka aromatawai mō te Paerewa Tikanga **16041, Whakamāramahia mai te whai wāhinga o te pūrākau/pakiwaitara i te hītōria Māori.**

Paearu Aromatawai

Paetae
Whakamāramahia mai te whai wāhinga o te pūrākau/pakiwaitara i te hītōria Māori

Me whakaoti i a koe ngā tūmahi aromatawai e **WHITU** (7) kia whai whiwahinga mō te paerewa nei. Ko ngā taumata, ko te P (Paetae) me te KW (Kāore i whiwhi).

Ngā tohutohu

Ko ngā tūmahi katoa o te paerewa nei he whakamārama i te whakamahinga a te pūrākau/pakiwaitara hei whakaaturanga auaha, hei whakawhitinga mātauranga hītōria, hei whakamārama tirohanga, hei whakaaturanga pāheko tāngata, hei whakarāpopotonga, hei whakapaparanga ā-rohe, ā-iwi, ā-hapū, tae atu rā ki te āta wānanga i te tikanga o te pūrākau/pakiwaitara hei tirohanga hītōria o te whānau, o te hapū, o te iwi.

E taea ai tēnei aromatawai te whakaatu ā-waha, ā-tuhituhi, ā-toi rānei pēnei i te tā ahutoru, te rauata, te kiriata, te whakaahua, te pikitia, te mahi whakaari, te aha atu, te aha atu.

Te mahi tohutoro

Kaua e wareware ki te whakatakoto tika i ngā tohutoro mō te tūmahi aromatawai nei. Me kōrero ki tō kaiako/kaiaromātai e ai ki ngā tauira tohutoro e whai ake ana:

NGĀ TAUIRA O TE WHAKATAKOTO TOHUTORO

1 He pukapuka

King, M. (2000). *Wrestling with the angel: A life of Janet Frame*. Auckland, New Zealand: Viking.

2 He tānga kōrero o te kōhi, o te kauwhau (ā-hiko)

Archard, S., Merry, R., & Nicholson, C. (2011). Karakia and waiata [PowerPoint slides]. Retrieved from TEPS757-11B (NET): Communities of Learners website: <http://elearn.waikato.ac.nz/mod/resource/view.php?id=174650>.

3 He kiriata

Māori Television (Producer). (2016). Iwi Anthems, Series 2 Episode 5 [video file]. Retrieved from: <http://www.maoritelevision.com/tv/shows/iwi-anthems/S02E005/iwi-anthems-series-2-episode-5>.

4 He mōheni/niupepa – puta maha/māwhiti/pūrongo o te wā

Fox, D. (2015, 15 September). Viewpoint: Not one more acre. *Mana*. Retrieved from: <http://www mana.co.nz/heritage/viewpoint.html>.

5 Ngā whakapānga tāngata (ā-reta, ā-waea, ā-īmēra, ā-uiui, ā-hui) ehara i te mea ka whakarārangi (kua kore anō e tiki); heoti, me pēnei mō te whakarārangi i roto i te tuhinga;

J. Jackson, personal communication, March 12, 2011.

6 Te paetuku o te ipurangi

New Zealand Trade and Enterprise. (n.d.). Agribusiness. Retrieved from <https://www.nzte.govt.nz/en/export/market-research/agribusiness/>.

Ngā herenga:

- Mā kōrua anō ko tō kaiako/kaiaromātai e āta whakatau i ngā tikanga kia whiwhi ai tēnei paerewa (arā te wā oti, ngā mahi whakarite, te mahi aromatawai ā-mua, ā-waenga, ā-muri hoki me te aromātauria ki te hiahia).
- Me whakatutuki i ngā herenga katoa o ngā tūmahi kia whiwhi ai tēnei paerewa
- Mā kōrua anō ko tō kaiako/kaiaromātai e whiri kōrero e ai ki āu mahi whakaatu me āu rauemi hoki ka whakamahia (tae atu rā ki te whānau, ki te marae, ki ngā whare taonga, ki ngā pukapuka o nehe; ki ngā tānga kōrero o te kōhi, tae noa rā, ki te whakamahi rorohiko, kāmera, ipurangi rānei)

Te Hāponotanga

E ai ki ngā ture o NZQA, nāu anō ngā mahi katoa i whakarite hei aromatawai.

E taea ai te mahi me te ako tahi i ētahi atu tāngata hei kohikohi kōrero i ngā puna huhua. Heoti, me mōhio anō te kaiako nāu anō ngā mahi hei aromatawai.

Hei akiaki tonu i te hāponotanga o āu mahi katoa me whakamahi anō koe i āu ake kupu ā, me noho mai he āpiti tohutoro i āu puna tautoko.

Me he pātai āu, he āwangawanga rānei ōu, me kōrero ki tō kaiako/kaiaromātai

Tirohia ngā hononga paetuku nei mō ngā whakamahuki atu:

<https://www.nzqa.govt.nz/providers-partners/assessment-and-moderation-of-standards/assessment-of-standards/generic-resources/authenticity/>

NGĀ TŪMAHI AROMATAWAI ĀKONGA ME NGĀ PEPA MAHI

Ingoa

NSN #

E kaha ana te kī, mā te pūrākau me te pakiwaitara anō te tukanga o te whakawhiti mātauranga Māori e hāpai. Ki ētahi tumu kōrero Pākehā, he kōrero paki kē te pūrākau me te pakiwaitara Māori. Heoi anō, ki tā te tirohanga Māori he tuturu kē, ā, he whakamau kōrero a ngā Atua Māori me ngā mahi o nehe. Ko te tirohanga whānui o te Māori, he tūāpapa hītōria hoki te pūrākau me te pakiwaitara mō te iwi, mō te hapū, mō te whānau anō rā. Ahakoa rā ngā māramatanga huhua, e tika ana kia whai i te māramatanga kotahi.

KIA MAUMAHARA: Me tohutoro ngā kōrero katoa, ā, me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu.

Putanga 1

Whakamāramahia mai te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara hei whakawhitinga mātauranga hītōria hei tautoko i ngā uara pāpori

 K
A
U
P
A
E

3

Tūmahī Aromatawai 1 – ka aromatawai hoki i te PC 1.1

Whakamāramahia mai te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara hei whakaaturanga auaha.

Kōwhiria kia **TORU** (3) ngā whakaaturanga auaha ka whakamahia e te pūrākau/pakiwaitara. Ko ētahi o ngā whakaaturanga auaha e whakamahi pēnei ana i te reo whakaahua, te reo tairitenga, te reo pohewa, te reo peha, te reo whakarite, te reo huahuatau te aha atu, te aha atu.

Pepa Tūmahī 1

TE WHAKAATURANGA AUAHA 1

TE WHAKAATURANGA AUAHA 2

TE WHAKAATURANGA AUAHA 3

Tūmahi Aromatawai 2 – ka aromatawai hoki i te PC 1.2

Whakamāramahia mai te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara, hei whakawhiti mātauranga hītōria.

Me āta whakarārangi kōrero i āu ake kupu, ā, me tohutoro hoki ngā kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 2

TE WHAKAMAHINGA O TE PŪRĀKAU/PAKIWAITARA HEI WHAKAWHITI MĀTAURANGA HĪTŌRIA

Tūmahi Aromatawai 3 – ka aromatawai hoki i te PC 1.3

Whakamāramahia mai te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara, hei whakaatu i ngā momo tirohanga huhua o te Māori.

Whakamāramahia mai ngā tirohanga e **TORU** (3) kei roto i te pūrākau/pakiwaitara, hei aratohu i ngā uara pāpori; hei whakapapa atu ki te orokohanga o te ao; hei whakamārama i ngā mahi o te ao tūroa; hei whakahōnore hoki i te hononga whakapapa ā-whānau, ā-rohe, ā-iwi.

Ko ngā uara pāpori hoki he whakanui i ngā tikanga me ngā kawa o ngā rōpū mana motuhake.

Me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu, ā, me tohutoro hoki ngā kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 3

TIROHANGA 1

TIROHANGA 2

TIROHANGA 3

Tūmahi Aromatawai 4 – ka aromatawai hoki i te PC 1.4

Whakamārama mai te whakamahinga o ngā toirau e taea ai te whakakōrero i te pūrākau/pakiwaitara.

Kōwhiria kia **TORU** (3) ngā toirau e whakamārama ana i te pūrākau/pakiwaitara. Ko ngā toirau e pēnei ana i te whaikōrero, te wānanga, te mōteatea, te waiata, te whakapapa, te whakairo, te whakataukī, te pepeha, te aha atu, te aha atu

Me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu, ā, me tohutoro hoki ngā kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 4

TE TOIRAU 1

TE TOIRAU 2

TE TOIRAU 3

Putanga 2 Whakamāramahia mai te hiraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki te hītōria o tētahi rohe.
Tūmahi Aromatawai 5 – ka aromatawai hoki i te PC 2.1 & 2.3

Tuhia he whakarāpopoto mō te pūrākau/pakiwaitara o tētahi hapū/iwi kua tautohua.

Kōwhiria ngā pūrākau/pakiwaitara e **RUA** (2), ā, whakarāpopotohia ngā pātanga o ia pūrākau/pakiwaitara ki tētahi hapū/iwi.

Ehara i te mea me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu mō tēnei tūmahi aromatawai engari me tohutoro tonu i ngā puna kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 5

IWI/ HAPŪ	
WHAKARĀPOPOTO 1	

HAPŪ/IWI

WHAKARĀPOPTO 2

K
A
U
P
A
E
3

Tūmahi Aromatawai 6 – ka aromatawai hoki i te PC 2.2

Kōrerohia mai mō ngā pūrākau/pakiwaitara e RUA (2) e ai ki te hīraunga ki te rohe.

Whakamāramahia mai **TĒTAHI** (1) hīraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki runga i te rohe. Ko ngā hīraunga e pēnei ana i te aratohu i ngā uara pāpori (arā ngā tikanga, ngā kawa me te whakamahinga o ngā rōpū mana motuhake); te tātai whakapapa ki te orokohanga o te ao; te whakamārama i ngā mahi o te ao tūroa; te whakahōnore i te hononga whakapapa ā-whānau; te whakatū rohenga ā-iwi; te whakatū hononga ā-hapū.

Me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu, ā, me tohutoro hoki ngā kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 6

TE HĪRAUNGA O TE PŪRĀKAU/PAKIWAITARA 1

TE HĪRAUNGA O TE PŪRĀKAU/PAKIWAITARA 2

Putanga 3 **Whakamāramahia mai ngā tirohanga a te Māori e ai ki te tikanga me te ahurei o te pūrākau/pakiwaitara.**

Tūmahi Aromatawai 6 – ka aromatawai hoki i te PC 3.1

Whakamārama mai te tikanga me te ahurei o te pūrākau/pakiwaitara e ai ki ngā tirohanga hītōria o te whānau, o te hapū, o te iwi hoki.

Me āta whakarārangi hoki ngā kōrero i āu ake kupu, ā, me tohutoro hoki ngā kōrero katoa.

Pepa Tūmahi 7

TE TIKANGA ME TE AHUREI O TE PŪRĀKAU/PAKIWAITARA

Kia maumahara noa koe

Mō te taumata Paetae

Mā ngā taunakitanga katoa e whai ake nei ka tutuki pai ai tēnei paerewa:

- te whakamārama i te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara hei whakawhitinga mātauranga hītōria me te tautoko i ngā uara pāpori
 - te whakamārama pūrākau/pakiwaitara e toru hei whakaaturanga auaha
 - te whakamārama pūrākau/pakiwaitara, hei whakawhitinga mātauranga hītōria
 - te whakamārama pūrākau/pakiwaitara e toru, hei tirohanga tāngata
 - te whakamārama pūrākau/pakiwaitara e toru, hei toirau whakakōrero
- te whakamārama mō te hīraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki te hītōria o tētahi rohe
 - te whakarāpopoto pūrākau/pakiwaitara e rua
 - te whakamārama mō te hīraunga o ēnei pūrākau/pakiwaitara e rua ki te rohe
 - te tautohu i te hapū/iwi o te pūrākau/pakiwaitara
- te whakamārama i te tirohanga Māori e ai ki te tikanga me te ahurei o te pūrākau/pakiwaitara
 - te whakamārama i te tikanga me te ahurei o te pūrākau/pakiwaitara e ai ki tirohanga hītōria o te whānau, o te hapū, o te iwi.

Me he pātai āu, he āwangawanga rānei ōu, kōrero ki tō kaiako/kaiaromātai.

Kia kaha!

Ākonga Record of Assessment

TE PAEREWA 16041			
Whakamāramahia mai te whai wāhinga o te pūrākau me te pakiwaitara i te hītōria Māori			
Whiwhinga 6		Kaupae 3	Taura 6
Putanga		Paetae	Ach / YTA
1.	Whakamāramahia mai te whakamahinga o te pūrākau/pakiwaitara hei whakawhitinga mātauranga hītōria hei tautoko i ngā uara pāpori	<p>Kua tutuki i a te ākonga:</p> <p>Te whakamārama tika i te pūrākau/pakiwai hei whakaaturanga auaha e toru.</p> <p>Te whakamārama tika i ngā pūrākau/pakiwaitara hei whakawhitinga mātauranga hītōria.</p> <p>Te whakamārama tika i te pūrākau pakiwaitara e ai ki ngā tirohanga rerekē e toru</p> <p>Te whakamārama tika i ngā tūkanga whakaatu, pāoho o te pūrākau/pakiwaitara.</p>	
2.	Whakamāramahia mai te hiraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki te hītōria o tētahi rohe.	<p>Te whakamārama me te whakarāpopoto tika i ngā pūrākau/pakiwaitara o ngā hapū/iwi</p> <p>Te whakamāramahia tika i te hiraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki te hītōria o rohe</p>	
3.	Whakamāramahia mai ngā tirohanga a te Māori e ai ki te tikanga me te ahurei o te pūrākau/pakiwaitara.	Te whakamārama tika i te hiraunga o te pūrākau/pakiwaitara ki te hītōria o te whānau, te hapū, te iwi rānei.	
Kaiako signature:		Rā	
Ākonga signature:		Rā	

Whakakīngia te pouaka ki raro nei mēnā me mahi anō te ākonga i tēnei mahi aromatawai.

Ngā tohutohu o te tūmahi aromatawai:	
Ngā Kōrero:	
Waitohu kaiako:	Rā:
Waitohu ākonga:	Rā:

He pitopito kōrero: